

Яблуновська Катерина Олександрівна,

аспірант Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ

МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

***Анотація.** У статті розглядається питання значущості екологічної освіти майбутнього фахівця. Розглянуто особливості екологічної освіти як важливий компонент навчально – виховного процесу. Акцентовується увага на необхідність законодавчо підтвердженої системи екологічної освіти.*

***Ключові слова:** екологічна освіта, екологічне виховання, екологічна свідомість.*

Постановка проблеми. Порятунком людства від самознищення внаслідок глобальної екологічної катастрофи можливий лише шляхом принципової зміни уявлень про людські цінності, а саме: шляхом переходу від споживацьких ідеалів до ідеалів матеріальної помірності, обмеженості, до пріоритету духовності над матеріальними благами. Людство врешті підійшло до необхідності взяти на себе відповідальність за збереження життя на планеті.

Особливо гостро екологічні проблеми постали в Україні. Їх чинниками є надмірна концентрація екологічно небезпечних виробництв, застаріле та неефективне природоохоронне обладнання на завершальних стадіях технологічної послідовності, надійність технічних систем і недостатня кваліфікація кадрів, які здебільшого не здатні інтегрувати високоефективні і сучасні сільськогосподарські технології з екологічною безпекою виробництва, а інколи й не усвідомлюють цього. В наш час забруднення біосфери людською діяльністю завдають не тільки великий локальний, регіональний, але і глобальний вплив на суспільство, його життєдіяльність. Проблема в тому що вирішення питань послаблення цього згубного впливу не можна здійснити без

забезпечення формування цілісного екологічного знання та мислення майбутнього фахівця.

Конфлікти, що постійно виникають у взаєминах людини з природою внаслідок традиційного споживацького ставлення до довкілля, поставили під загрозу існування вищих форм життя, в тому числі життя людини. Це стимулювало наукову думку та практичну діяльність людства до вирішення екологічних проблем. З цією метою, починаючи з 1968 р., була організована і проведена низка наукових конференцій і семінарів міжнародного рівня, які принципово вплинули на становлення екологічної освіти і визначили стратегію її розвитку. З 70-х років ХХ ст. в освітніх системах багатьох країн світ розвивається і стверджується екологічна освіта. А для цього кожен повинен мати хоча б якийсь мінімум екологічних знань. Все це зумовлює нагальність екологічної освіти, у тому числі в стінах вищих навчальних закладів.

Освіта була і залишається однією з пріоритетних галузей соціально - економічного поступу в різні періоди суспільних трансформацій. На сьогодні немає альтернативи сталому розвитку в сучасному світі, а освіта й просвіта є незамінними засобами його впровадження в суспільство. Екологічна освіта є найбільш ефективним інструментом для формування екологічного світогляду людей. Метою екологічної освіти є поєднання раціонального й емоційного у взаємовідносинах людини з природою на базі принципів добра й краси, розуму й свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і дотримання екологічного права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розуміння екологічної проблематики як загрози існування людства вперше оголосили діячі «Римського клубу» - міжнародної громадської організації, що об'єднала близько сотні підприємців, управлінців, політичних діячів, високих посадовців, діячів культури та вчених. переймаючись пошуками «глобальної рівноваги» та «розумної

організації виробництва», вчені - екологи представили у вигляді доповіді для урядів європейських країн ряд наукових розробок. Праці учених, як У. Беренс, Е. Ласпо, Е. Манн - Боргезе, Д. Медоуз, М. Месарович, Е. Пестель, А. Печчеї, Дж. Форрестер та ін. сформулювали загальну екологічну парадигму розвитку людства у ХХ і ХХІ столітті. Незалежно від того, що висновки кожного з вчених, мали досить суттєві розбіжності й інколи суперечили одне одному, вважається, що саме вони сформували модель «глобальної екологічної солідарності», шлях до якої відкриває «прорив свідомості», «становлення нових – екологічно вивірених – стандартів гуманізму», що підлягають безумовному впровадженню у всіх країнах європейського простору.

Чималий внесок у розробку питання екології як складової цивілізації і як важливого компонента вищої освіти зробили українські вчені. Слід згадати фундаментальні дослідження А.Мороза «Історія біосфери землі» (Кн. 1-2. К.,1996 р.); не менш цікавою і новаторською є праця В.Костицького «Екологія перехідного періоду. Право, держава, економіка» (К., 2003); низка індивідуальних і колективних видань академіка НАН України Ю.Шемшученка, присвячених правовим проблемам екології та ін. Комплексне проникнення в екологічну проблематику дозволило українським вченим (Ю.Туниця, Ю.Шемшученко) висунути пропозицію про створення своєї «Екологічної конституції цивілізації», яка в черговий раз підтверджує актуальність цієї проблематики як для України, так і для Світу.

Питання про необхідність реформування освіти в цілому та екологічної освіти зокрема також висвітлюються сьогодні у багатьох наукових та загальноосвітніх джерелах [3-6].

Проте в умовах загострення екологічної кризи, посиленої уваги потребують не лише питання екологічної освіти населення, а й дотримання екологічного законодавства.

Базою запровадження заходів з вирішення цієї важливої проблеми має стати Концепція екологічної освіти в Україні [1]. Стратегічні засади цього документу враховують сучасні перспективи розвитку суспільства за умов глобалізації, спрямовані на перебудову змісту освіти і виховання відповідно до вимог основних положень Національної доктрини розвитку у XXI столітті.

В найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного соціального розвитку людства велика увага приділяється саме екологічній культурі і свідомості, інформаційності людей про екологічну ситуацію в світі, регіоні, на місці проживання, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації, що в кінцевому підсумку означає формування принципу відповідальності майбутнього фахівця за екологічно толерантну діяльність. Підготовка екологічно високоосвічених фахівців виступають одним з найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку країн світу в умовах глобалізації.

Мета статті – визначення ролі екологічної освіти для підготовки майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи стан екологічної освіти в навчальних закладах мають значні недоліки, зокрема у більшості з них акцентується увага на освітньо-інформаційному аспекті для перетворення знань у конкретні переконання та вчинки; екологічні знання мають недостатню професійну цілісність між вивченням теоретичного матеріалу та практикою. Тому екологічна освіта у навчальних закладах вимагає наукового обґрунтування та комплексу навчально – виховних заходів [2].

Екологічно освічена людина не допустить стихійного ставлення до навколишнього середовища та власного екологічного варварства.

Зупини стихійний розвиток подій допоможуть тільки знання про те, як ними керувати, і у випадку з екологією, це повинні бути знання, опановані масами, принаймні більшою частиною суспільства, що можливо лише через загальну екологічну освіту людей на всіх ланках освіти.

В усьому світі все більшу увагу приділяють екологічній освіті і вихованню людей. Для цього розробляються концепції розвитку екологічної освіти та реформування систем освіти з урахуванням екологічних компонентів і впроваджуються на державному рівні для переходу до побудови суспільства за законами сталого розвитку. Сьогодні висококваліфікований спеціаліст – це перед усім фахівець в галузі екологічно безпечних технологій виробництва. Проблема з кваліфікованими, екологічно освіченими кадрами постає гостро в сучасній Україні.

Проблема екологічної освіти і виховання населення Землі постає у світовому баченні як головний чинник життєдіяльності людей. На сучасному етапі розвитку суспільства для глибокого розуміння проблем та складності й визначенні шляхів їхнього розв'язання потрібний новий тип освіти.

Екологічна освіта сьогодні виступає найголовнішим чинником забезпечення екологічної безпеки. Вищий навчальний заклад є важливою ланкою в системі безперервної екологічної освіти. Випускники університету повинні бути провідниками передових ідей, фахівцями з високим рівнем знань і мислення, володіють екологічно безпечними технологіями.

Екологічна освіта спрямована на: професійну екологічну підготовку, методологію та отримання фундаментальних екологічних знань, екологічне просвітництво, екологізацію спеціальних дисциплін.

Екологічна освіта – система навчання, спрямована на засвоєння теорії і практики загальної екології як однієї з фундаментальних основ

природокористування. Включає елементи географічних, біолого – медичних, соціально – економічних і частково технологічних галузей знання.

Екологічна освіта також охоплює сферу знань, умінь і навичок, необхідних для охорони навколишнього середовища, є частиною загальної системи освіти. Екологічна освіта та виховання є одним з актуальних напрямів розвитку системи освіти в цілому.

Головною метою екологічної освіти, є розвиток екологічної культури особистості, у структурі якої екологічні ціннісні відносини (світогляд) і екологічна діяльність як її основний компоненти.

Екологічна освіта та виховання – важлива соціальна проблема без вирішення якої важко уявити можливість реального розвитку гармонійних взаємовідносин суспільства і природи.

Екологічна освіта та виховання ґрунтується на міждисциплінарному підході (психології, філософії, хімії) – звідси вони включають світоглядні, моральні аспекти майбутніх фахівців.

Цілісна система екологічної освіти та виховання має охоплювати все життя людини.

У формуванні екологічної освіти ключове значення містить засвоєння основ охорони природи і здорового природокористування. Для цього потрібно здолати кілька стандартів мислення і поведінки, широко популярних в минулому. Це переконаність в тому, власне що наша держава володіє незчисельними природними багатствами і вони виручають нас від турботи про їх екологічному використанні. Це уявлення наклало слід і на зовнішньоекономічній роботі країни, і перш за все працювало виправданню сировинного напрямку експорту: нафти, газу, деревини.

Неперервність екологічної освіти передбачає необхідність одержання людиною екологічної інформації, виховання та адекватного

реагування на екологічну ситуацію, що склалася. При цьому екологічна інформація повинна бути повною, однозначною і зрозумілою.

Зважаючи на важливість екологічної освіти, йде по стопах кваліфікувати її природу і завдання. Беручи до уваги те, власне що оборона і вдосконалення середовища вимагають підключення в дану роботу широких мас населення різного віку, значення освіти і різної професійної орієнтації, екологічна освіта повинна бути адаптована до всіх цих категорій населення, розвивати в їх усвідомлення потреби підтримувати екологічну рівновагу в середовищі, власне що оточує людина і запобігати загрози, яка має можливість загрожувати людині в разі його порушення.

Екологічному вихованню слід заносити внесок в усвідомлення такого, власне що заощадження середовища людини робиться необхідною категорією в системі цінностей суспільств, і воно повинно стати предметом етичного ставлення людей до природного і суспільного середовища.

Ці цілі екологічної освіти зумовлюють її наявність не тільки лише на всіх шаблях системи освіти, а й у додатковій, нескінченій освіті. В області вищої освіти не існує концептуально і змістовно побудованої системи екологічної освіти і виховання, яка відповідала б вимогам суспільства, за винятком окремих предметів у навчальних планах навчальних закладів, в яких повинна бути проблематика охорони середовища. У навчальних програмах по іншим предметам екологічні проблеми в разі якщо і є в наявності, то викладені фрагментарно і в маленькому обсязі.

Екологічну освіту необхідно звести не стільки до передавання знань з окремих тем, скільки до формування екологічного світогляду.

У процесі екологічної освіти відбувається формування екологічної культури і пошук шляхів вирішення екологічних проблем. Вона формує на науковій основі активну громадську екологічну свідомість. Саме

екоосвіта, що спирається на національну культуру, формує основу духовності і моральності людини. Освічена людина може дати адекватну оцінку ситуації, оцінити наслідки, проаналізувати варіанти виходу несприятливої ситуації і запропонувати свою точку зору.

Розвиток інтересу у майбутнього спеціаліста до екологічної діяльності в контексті професійної діяльності визначається його особистою участю в різних видах навчально – пізнавальної діяльності, сприяє виявленню та формуванню екологічно – професійних умінь і навичок в процесі навчання, а також за умови певних екологічних досліджень. Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, а з іншого – виконувати інтегративну роль у всій системі освіти.

У нашій країні, екологічна освіта і виховання скоріше декларуються, ніж реалізуються.

Висновок. На зараз в Україні не поспішають з прийняттям закону «Про екологічну освіту» (хоча проект Закону існує ще з 2002 року), розробкою та прийняттям Концепції освіти для стійкого ставлення. До сих пір екологічне виховання України продовжує базуватися на принципах розкладу до природи, як до невичерпного ресурсу без урахування катастрофічних результатів такого собі розкладу. А ці результати вже привели до незворотних змін і вимагають споконвічної перебудови розкладів до формування як сукупних завдань екологічної освіти, наприклад і до підготовки «екологів – професіоналів» для всіх ланок і систем господарювання та забезпечення наступного значення техногенно – екологічної захищеності життєдіяльності.

На сучасному рубежі реформування освіти повинна утвердитися свіжа позиція порівняно екологічної освіти, як до інструменту соціалізації індивіда, його звикання до життя в урбаністичному середовищі в умовах становлення соціального, інформаційного суспільства. Подібний підхід до цсвідомлення екологічної освіти

дозволяє припустити її як свіжу освітню галузь з над предметними функціями, спрямованими на складання ціннісних орієнтацій ставлення до навколишнього середовища: натурального та штучного походження – перетвореного людською роботою, і внутрішнього світу самої людини, його самопочуття, духовних і матеріальних потреб. Екологічному вихованню слід отримати статус стратегічної, масштабної, необхідної пріоритетної гілки, з розширеним ві оновленим змістом, формою і методами вивчення.

Література

1. Концепція екологічної освіти України // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – №7. – С. 3 – 23.
2. Дубович І.А. Особливості та перспективи екологізації освіти та екологічного виховання населення. Збірник наук.- техн.. праць. канд. – Львів, НЛТУУ. – Вип.16. – С. 245.
3. Концептуальні засади модернізації системи освіти в Україні: матеріали наук. – практ. конф. / М-во освіти і науки України; Нар. Укр. акад.. – Х., 2002. – 206 с.
4. Федоренко О.І., Тимочко Т.В., Ткач В.Н. Питання екологічного виховання та освіти населення // Екологічний вісник. – 2005. - №3.– С. 16 – 20.
5. Андрущенко В.П. Про концептуальні засади філософії освіти України // В.П. Андрущенко// практична філософія. – 2004. – №2. – С. – 45 – 48 .
6. Гладкий М.П. Проблеми екологічного виховання і формування свідомості / М.П. Гладкий // Мультиверсум: філософський альманах. – К., 2001. – Вип. 25. –С. 211 – 220 с.

*Екатерина Александровна Яблуновская,
аспирант Института профессионально – технического
образования НАПН Украины*

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Аннотация. В статье рассматривается вопрос значимости экологического образования будущего специалиста. Рассмотрены особенности экологического образования как важного компонента учебно – воспитательного процесса. Акцентируется внимание на необходимость законодательно подтвержденной системы экологического образования.

Ключевые слова: экологическое образование, экологическое воспитание, экологическое сознание.

Kateryna Aleksandrovna Yablunovska

*PhD Student of the Institute of Vocational Education and Training of
NAES of Ukraine*

ENVIRONMENTAL EDUCATION IN THE FUTURE FACTOR PREPARATION SYSTEM

Annotation. The article considers the issue of the importance of environmental education of a future specialist. The peculiarities of ecological education as an important component of the educational process are considered. The emphasis is placed on the need for a legally established system of environmental education.

Key words: ecological education, ecological upbringing, ecological consciousness.